

Sárközi Lakodalom, Decs

2012. JÚNIUS 28–JÚLIUS 1.

JÚNIUS 28. CSÜTÖRTÖK

- 10.00 Konferencia pedagógusoknak (Tájház)
A néphagyomány közvetítésének módszerei az óvodában
Előadó: dr. Sándor Ildikó néprajzkutató
- 14.00 Gyermekdelutánja (Templom tér)
– Hagyományörző gyermekcsoportok műsora
Fellépők: sárpilisi, pörbolyi, öcsényi, bátai, alsónyéki, decsi gyermekek.
– Csurgó zenekar gyermekműsora
– Népi játékok fesztiválja
(Magor Magyarjai Hagyományörző Egyesület)
– Kézműves foglalkozások

Társrendezvények:

- 14.00 „Sárköz-kupa” labdarúgó bajnokság – Pörboly
18.00 Hauck Levente fotókiállítása – Öcsény

JÚNIUS 29. PÉNTEK

- 14.00 Tűzgyújtás a Batai Tamburazenekar kíséretében
16.30 Ételbemutatók a színpadon
Fellépők:
– Decsi Hagyományörző Férfikórus
– Zengővárkonyi Hagyományörző Művelődési Egyesület
– Görönd citerazenekar
– Érsekcsanádi Bazsarózsa Néptánc Egyesület
– Bátaszéki Felvidék Néptánc Egyesület
– „Csillagrózsa” Hagyományörző Néptáncgyűttes
- 19.00 Leánybúcsú, legénybúcsú
20.00 Zengővárkonyi fúvósok műsora
21.00 3+2 együttes koncertje

Társrendezvény:

- 21.00 „Készítők bája” zené: Burai Ferenc és zenekara – Sárpilis

JÚNIUS 30. SZOMBAT

- 10.00 Lovas kocsival Decs utcáin, hívogató a lakodalomra
12.00 Hagyományörző csoportok érkezése (Faluház)

Legényes ház (Tájház)

- 13.30 Legények fogadása
Fellépők:
– Várdombi Tánccsoport
– Pörbolyi Hagyományörző Egyesület

- 15.00 Visszaindulás a Templom térre

Lányos ház (Templom tér)

- 13.30 Alsónyéki Hagyományörző Együttes fellépése
14.00 Menyasszony öltöztetés, 100 szoknyás lépő
16.30 Felvonulás (indulás a Templom térről)
18.00 ESKÜVŐ (Református templom tér)
19.00 Az ifjú pár első tánca (Templom tér)
Fellépők:
– Batai Hagyományörző Közhasznú Egyesület
– „Gerlicemadár” Hagyományörző Néptánc Egyesület, Sárpilis
– Batai „Sárköz” Néptánc Egyesület
– Öcsényi „Bogár István” Hagyományörző Együttes
– Polgármesteri köszöntő, lakodalmi zászló átadása
– Ördögös Páros

- 20.00 Lakodalmi vacsora
22.00 Szalonna és bandája
23.30 Csurgó zenekar
24.00 Menyecske-tánc
00.30 Zengővárkonyi fúvósok
02.00 Hajnali mulatság

JÚLIUS 1. VASÁRNAP

Ünnepi Szentmise a Szent Vér Templomban – Batai macskajaj – lepénysütés kemencében, borkóstolás, bátai gyermekek folklórműsora

Megelevenedett népszokás

Az évszázados hagyományokat felelevenítő Sárközi Lakodalmat 1968-ban Decsen keltették újra életre. Az évek során ebből nőtt ki magát a későbbi nagy rendezvénysorozat, majd az évente megrendezett Duna Menti Folklórfesztivál záró rendezvénye lett, melyre több országból érkeztek zenészek, táncosok és érdeklődő vendégek. 1978-ban 14 országból mintegy 20.000 ember vált részesévé az eseménynek. Hosszabb-rövidebb szünetek után az utóbbi esztendőkből az öt sárközi település felváltva rendezi meg a tájegység legnagyobb kulturális rendezvénysorozatát.

A sárközi lakodalmak napját mindig szerdára tűzték ki, így a lakodalom előtti készülétek (készítő) ceremóniája már vasárnap elkezdődött. A lakodalom általában egy hétig tartott, ilyenkor rokonok, barátok jártak a készítőbe, ahol az örömszülők a segítőkét vendégül látták. A férfiak pántlikás kocsi-
kal járták a falut, hogy összegyűjtsék a lakodalomhoz szükséges kellékeket. A vőfély hívásakor soha el nem maradt: „Kést, kanalat hozzanak, hogy éhen ne maradjanak.” A meghívottaknak illett elmenni, és részt venni az eseményen, mert a visszautasítás sértésnek számított. Hétfőn reggel a készítőbe igyekvők a lakodalmas házhoz tojást, vaját, lisztet vittek, ezzel igyekeztek hozzájárulni a lakomához.

Az esküvő előtt két nappal került sor a leány- és legénybúcsúra. A Sárközben inkább a legények búcsúztatása volt szokásban, melyen a lányok nem vehettek részt, a leánybúcsú csak később jött szokásba.

A menyasszonyi viselet volt a leány ruhátárának legékeesebb darabja. A lány már 14 éves korában elkezdte gyűjteni a „stafírungot”. A menyasszony öltöztetését nem az anya vagy az anyós, hanem hagyományosan mindig öltöztető asszonyok és az idősebb nőrokonok végezték. Az első szobába székre állították, és úgy öltöztették a menyasszonyt, aki ki sem mehetett a gangra, a szobában várta a kikérést. A kikérést a vőfély tartotta, miután elbúcsúztatta a leányt szüleitől és pajtásaitól. A vőfély feladata volt régen, hogy a vőlegényt felkészítse a házasságra. Pántlikás, ternökendővel díszített vőfélybottal vezényelte le a ceremóniát, az ő tisztsége volt a lakodalomban elsőnek kezdeni a táncot és árulni az új asszonyt.

A vőlegény rámás csizmát és csizmanadrágot viselt, felül vitézkötéses kabátot bokrétaival és jegypántlikával, és sárközi rostosnyakkendővel főkötő hímméssel. A fején pántlikás, rozmaringos kalapot viselt. Éjfél után levette ezt a ruhát, és egy mellényes férfiviseletbe öltöztek. Ruháit a feleség szülei vásárolták meg.

A lakodalmi vacsora húslevessel kezdődött, az egészben főtt tyúkhúshoz tormaez és paradicsomszósz dukált. A következő fogás pörkölt volt csipetkével, majd töltött káposztával folytatódott a lakoma. Ezután kemencében sült tyúkot és disznót tálaltak fel kenyérral, végül hosszú kalács, rétes és kuglóf zárta a sort.

A hajnalig tartó tánc és mulatság végén az új párt hazakísérte a násznép, ilyenkor került sor a tyúkverőre. Egy tyúkot berúgtak pálinkával, kitették az útra, az emberek körbetáncolták, közben bottal ütötték, hogy jobban rikácsoljon. Végül felkapták és hazavitték, majd másnap abból főztek pörköltet az új párnak. Vasárnap a lány menyecske ruhában ment el a templomba.

A Duna vonzásában

Tolna megye legismertebb és legszínesebb néprajzi tája a Sárköz, ahol a református magyarság alakított ki virágzó településeket. A régi Sárvíz és a Duna közötti lapályon terül el, mely észak-déli irányban Tolna községeitől Bátáig, nyugatról kelet felé haladva pedig a szekszárdi hegyek lábától a Dunáig terjed. A 19. századi árvízmentesítést és a Duna szabályozását követő-

Alsónyék

Alsónyék Tolna megye déli részén, Bátaszék város közvetlen közelében és Pörboly község szomszédságában fekszik. A település neve a honfoglaló Nyék törzs nevéből ered. 1138-ból származik az első írásos emlék, II. Béla adománylevelében Neku néven említi. Ásatások során Alsónyék területén bronzkori, illetve a népvándorlás korabeli leletekre is bukkantak, az 1930-as években kelta sírokkra leltek. A török hódoltság koráig királyi birtokként tartották számon, majd a török kiűzését követően ismét fejlődésnek indult. A 19. századi ármentesítések után a mezőgazdaság és az állattartás vált a lakosság fő tevékenységévé.

Napjainkban Alsónyék ismét igazán megérdemli a figyelmet, hiszen a Sárköz egyik leghangulatosabb települése. A fiatalok nagy része vállalja az ingázást és szülőfalujában telepszik le, valamint a környékbeli városokból is szívesen költöznek a bájos kis településre. Elmondható, hogy Alsónyék talán a legkarakteresebb sárközi falu, itt maradt fenn legnagyobb mértékben az egykori népi építészeti jellegzetességeit őrző és bemutató épületegyüttes.

A településen élők vendégszeretetét élvezhetik az ide látogatók az évente ismétlődő, hangulatos rendezvényeken: a Falunapi Bográcsos Fesztiválon, a Szüreti felvonuláson, és a rendszeres időközönként megrendezett Sárközi Lakodalomban. A Tájház helytörténeti-néprajzi gyűjteménye, a szekszárdi borvidék állomásai, a Jaszenovics fazekasház, valamint több vendégház várják a pihenni vágyókat.

Báta

Báta középkori eredetű falu, de vidéke már több évezreddel ezelőtt lakott volt, ezt az Öreghegyen talált cseréptöredékek, szarvasagancsból készült eszközök is ékesen bizonyítják. Kimagasló jelentőségű az itt talált keltakori lelet, a bátai vadkanként nyilvántartott tömör bronz szobrocska. A Duna vonalán haladt a várakat és őrtornyokat összekötő római hadiút, melynek egy mérföldköve Báta határában került elő számos egyéb, római korból származó tárggyal együtt.

Első írásos említése Bátató alakban a Pécsváradi apátság 1015. évi hamis privilégium levelében szerepel. A falu a 14. század végén kerül a Bátai apátság tulajdonába, s ekkortól viseli a Báta nevet. A hagyomány úgy tartja, hogy a környéken élő félpogány besenyők megtérítésére alapította Szent László király 1093-ban a bátai apátságot, melyet a Duna-medencére néző dombnyúlvány egy kiemelkedő pontjára építettek. Az egykori apátság helyén 1939-ben épült fel a mai is álló Szent Vér templom.

De nemcsak múltja, hanem jelene is van a településnek. A történelem viharait átvészelve az elmúlt években ismét fejlődik, szépül a település. Múzeumaival, műemlékeivel, színes rendezvényekkel csalogatják a turistákat. Aki erre jár, igen gazdag kulturális kínálatból válogathat a településen. Érdemes betérni a Tájházba, a Bátai Fazekasházba, a Halászházba, de a Fekete Gólya Ház, és a Czencz János Múzeum is kiváló célpontja lehet az ide látogató vendégeknek, és kötelező felsétálni a domboldalon álló Szent Vér kegytemplomhoz.

Decs

Decs nagyközség Tolna megye délkeleti részén, a Sárköz közepén, Szekszárd és Bátaszék között, sík, lapályos vidéken terül el. A lakosság lélekszáma évek óta 4200–4300 fő között mozog. Természeti, kulturális és gazdasági öröksége révén Decs a régió egyik jelentős turisztikai állomása.

A településen egyedülálló, páratlan gazdagságú néprajzi kincs található, mellyel a nagyközség méltán érdemelte ki a „Sárköz fővárosa” címet. A Tájház a térség népművészeti központjának számít, és a Szekszárdi Borút egyik állomása. A turistacsoportokat alkalmi zenés-táncos, folklór jellegű, étkezéssel egybekötött programokkal várják, melyek alkalmával a helyi étel-specialitások mellé zamatos vörösborokat kínálnak. A turisztikai kínálatot gazdagítja a Babamúzeum, ahol több mint 100, népviseletbe öltöztetett babán keresztül ismerhetik meg a látogatók az egykor itt élők hétköznapjait és ünnepeit. Látnivalóik közé tartozik a XV. századi alapokkal rendelkező református műemlék-templom; és a Decs külterületéhez tartozó Ete emlékmű, mely az öt sárközi község kezdeményezésére, a millenniumra készült el.

Az élő néphagyományok és szokások kiváló szószólói a községben működő népi iparművészek, néptáncgyűttesek, hagyományörző egyesületek. Időszakosan visszatérő, jelentős esemény a település életében a Sárközi Lakodalom (ezt 2012-ben Decsen rendezik) és a bortermelő hagyományokra épülő szüreti felvonulás és bál.

A SÁRKÖZ BEMUTATKOZIK

en az addig állattartással, halászattal foglalkozó lakosság áttért a földművelésre. A termékeny talaj és a jó termés gyors gyarapodást hozott, ennek köszönhető a páratlan gazdagságú népművészet, mellyel a Sárköz ma is méltán büszkélkedhet. A Sárköz települései messze földön ismertek történelmükről, az egyedülálló sárközi népviseletről, hagyományaikról, a Duna-Dráva Nemzeti Park természeti szépségeiről. Ma a következő hat községet foglalja magában: Alsónyék, Bata, Decs, Ócsény, Pörböly és Sárpilis.

Ócsény

Az Ócsény melletti római castellum alapjai valaha még láthatóak voltak, feltöltött útját a nép Ördögvetésnek nevezte. Az V. századtól kezdve különféle nomád népek követték egymást, akik a sárközi mocsárvilágban legeltettek és halásztak. Ásatások során hun kori sírletek kerültek elő, és találtak néhány feltűnően nagy, néha több száz sírból álló avar kori temetőt is.

A középkori Ócsényen a halászat és a vadászat adta a fő megélhetést az itt lakó embereknek. Ócsény neve bizonytalan eredetű, többen a fejedelmi családdal hozzák kapcsolatba. Sárköz területén a korai századokban a bencés apátságok kaptak szántót, halászó helyet és erdőt.

Ócsény község Szekszárd és Bátaszék között, Decs szomszédságában, a Sárköz szívében található. Korábbi elszigeteltségének köszönhetően sajátos és gazdag népviselete, népszokásai és népművészete alakult ki. Még ma is aktívak a csipkekészítő, rojtozó, régi sárközi babakészítő, kézi szövő, pártakészítő, gyöngyfüző mesterseggel foglalkozó asszonyok. A néptánc tanítása szerepel az iskolás gyermekek órarendjében is.

Az ócsényi repülőtér hazai és nemzetközi találkozók (hólégballon, vitorlázó repülő, motoros repülő, sárkányrepülő), valamint ejtőernyős versenyek házigazdája. A település utcáin sétálva térjünk be és nézzük meg a Tájházat, a főtéren található református és katolikus templomot, valamint az Árpád-szobrot ábrázoló Hősi emlékművet.

Pörböly

Pörböly Európa egyik legszebb, és legnevezetesebb nemzeti parkjában fekszik, és történelme a török hódoltság korára vezethető vissza, mégis a magyar közigazgatás furcsaságának következtében 1985-ig nem is létezett, sőt még postai irányítószámmal sem rendelkezett. Valaha a környék szétszórt halászkunyhók tanyavilága volt, melyet a mocsárvilág elzárt ugyan az akkori közigazgatástól, de egyben megvédte a betolakodóktól is. Az 1920-as adatok alapján a települést Perbelnek hívták és Kis-Kun-Solt megyéhez tartozott.

A település mai arculata a 60-as években a tanyasi életforma felszámolásával alakult ki. A villamosítás, a közlekedés átalakulása, a munkahelyek koncentrációja az addigra már sok százra szaporodott tanyákról az embereket bekényszerítette a faluba.

Pörböly négy város által határoltan (Baja, Bátaszék, Szekszárd, Mohács) az 55-ös számú főközlekedési útvonal mellett, a Duna közvetlen árterében fekszik. Festői táj ez, a vadregényes Gemenci erdő buja növény- és állatvilága, az ország egyik legszebb és leghosszabb kisasútja, tanösvények, gazdagon berendezett múzeumok, és egy öko-centrum várja a kedves vendégeket ebbe a 600 lélekszámú kisközségbe.

A település a Sárköz részeként, civil szervezeteinek köszönhetően őrzi táncos és énekes hagyományait, és mindezeket az értékeket próbálja átadni a következő generáció számára is.

Sárpilis

A középkorban a Sárközben fejlett tógazdalkodás, halászat folyt. A táj elmoocsarasodása nemcsak a palánkvárakat védte jobban, hanem a Sárköz szigetein meghúzódó magyar falvakat is. 1854-ben a Bátáig kanyarodó Sárvizet más útra terelték, elvezették a Duna egyik mellékágába, s ezzel 50 km-rel megrövidítették folyását.

SÁRPILIS

Az ármentesítések után Sárpilis is birtokba vette a lakosság. A 18. században a lakosság csaknem teljes egészében református vallású volt. A férfiak polgári módon öltözködtek, a nők azonban továbbfejlesztették hagyományos viseletüket: a gyári kész áruk hozzáadásával kialakult a legdrágább anyagból készült, a Kárpát-medencének a kalotaszegi mellett leggazdagabb, legszebb és legszínesebb népviselete.

Pilis (1903 óta Sárpilis) a Sárköz legkisebb települése, a tengerszint feletti 91 méter magasságban fekszik. Nevét onnan kapta, hogy a település valószínűleg egy kopasz dombra települt, amely olyan volt, mint a barátok pilise. A másik népi etimológia a mocsaras vidék pilléinek tulajdonítja a pilis elnevezést, mely valószínűsíthetően a szláv nyelv maradványa.

Bár Sárpilis a sárközi falvak közül a legszegényebb, mégis kultúrájában ugyanolyan gazdag és magas értéket képvisel, mint bármely más sárközi település. Ennek a sokszínű hagyatékknak ad méltó helyet a 2006 nyarán átadott Sárpilis Tájház. Megtekintésre érdemes még a református templom és Bujdosó János hagyományokban gazdag magángyűjteménye.

